بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

هەرێمی کوردستانی عێراق

سەرۆکایەتی هەرێم

سەرۆك

بەناوی گەلەوە

بڕیار

ژمارە (٥) ساڵی ٢٠١٠

بە پێی ئەو دەسەڵاتەی لە بڕگەی (١) ی ماددەی (١٠) ی یاسای سەرۆکایەتی هەرێمی کوردستان – عێراق ی ژمارە (١)ی ساڵی ٢٠٠٥ ی هەموارکراو پێمان دراوەو، بە پاڵپشتی ئەو یاساکارییەی پەرلەمانی کوردستان – عێراق کردویەتی لە دانیشتنی ژمارە (٦) لە ٢٦ / ٤ /٢٠١٠ بریارماندا بە دەرکردنی:

یاسای ژمارە (٥)ی ساڵی ٢٠١٠

یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووریی هەرێمی کوردستان ـ عیراق

ماددەی یەکەم:

مەبەست لەم دەستەواژانەی خوارەوە لەم یاسایەدا ماناکانی بەرامبەریانە لەم یاسایەدا:

یەکەم: هەرێم: هەرێمی کوردستان ـ عیراق

دووەم: وەزارەت: وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم

سێیەم: وەزیر: وەزیری دارایی و ئابووری هەرێم

چوارەم: بریکار: بریکاری وەزارەتی دارایی و ئابووری هەرێم

پێنجەم: ئەنجومەن: ئەنجومەنی وەزارەت

ماددەی دووەم:

ئامانجی وەزارەت دانانی بنچینە گشتییەکانی بەڕێوەبردن و ڕێکخستنی دەرامەتی دارایی و ئابوورییە و، چاودێری گونجانی هەڵسوکەوتەکانی و وەدیهێنانی چاکترین بەکارهێنانی دەکات و بنچینەو ئاراستەکانی پلانـدانانی دارایی و ئابووری هەرێم دادەنێت و چوارچێوەی گشتی بەرفراوانی ڕەگەزەکانی(العناصر) پلانی دارایی و ئابووری لە چوارچێوەی سیاسەتی گشتی و پلانی گەشەپێدانی بۆ هەرێم دەست نیشان دەکات.

ماددەی سێیەم:

یەکەم: وەزیر: سەرۆکی باڵای وەزارەتەکەیەو، بەرپرسی ئاڕاستەکردنی ئیشەکانێتی و، سەرپەرشتی و موراقەبەی چالاکییەکانی دەکات و، بڕیار و ڕێنمایی و فەرمانەکان لە هەر شتێکدا پێوەندیی بەکارەکان و پێکهاتەکان و کاروباری دیکەی ئیداری و دارایی و ڕێکخستنەوە هەبێت لە چوارچێوەی حوکمەکانی یاسا و پێڕۆ و ڕێنمایی بەرکاردا، هەمووی لەلایەن وەزیرەوە دەردەچێت و، وەزیر بەرپرسە لەبەردەمی ئەنجومەنی وەزیراندا چونکە خۆیشی ئەندامێکی هاوکارە لە ئەنجومەنەکەدا، بۆیشی هەیە هەندێ لە دەسەڵاتەکانی خۆی بە بریکاری وەزارەتەکە، یان بە بەڕێوەبەر گشتیەکانی، یان بەو کەسەی بە گونجاوی دەزانێت بسپێرێت و هەماهەنگی لەگەڵ بانکی ناوەندی عیراقدا لە هەموو ئەو کارانەدا دەکات کە پەیوەندییان بەڕێکخستن و نەخشە ی سیاسەتی نەقدی و بانکداری(الصیرفە) هەیە و سەرپەرشتی لقەکانی بانکی ناوەندی عیراقی لە هەرێمدا دەکات.

دووەم: نووسینگەی وەزیر: فرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆکایەتیی دەکات بە ئەزموون و لێهاتوو بێت. ئەو ئیش و کارانە دەگرێتە ئەستۆ کە وەزیر پێی دەسپێرێت و بەرپرس دەبێت لە ڕێکخستن و پاراستنی تۆمارەکان و نامە و نامەکاریی تایبەت بە وەزیر و ژمارەیەکیش فرمانبەر یاریدەی دەدەن.

سێیەم: بەڕێوەبەرایەتی چاودێری و پشکنینی دارایی: ڕاستەوخۆ بە وەزیرەوە پەیوەست دەبێ و کاری چاودێری ناوخۆی وەزارەتەکە و فەرمانگەکانی سەر بەو دەگرێتە ئەستۆ. هەروەها لە حاڵەتی گزی(اختلاس) یان دەسکاریکردنی پارەی گشتیدا کاری لێوردبوونەوە و پشکنینی هەموو فەرمانگەکانی هەرێم بەجێ دەهێنێ چاودێری و چۆنێتیی دەسکاریکردنیان دەکات. فرمانبەرێکیش سەرۆکایەتیی دەکات کە پلەکەی لە پلەی بەڕێوەبەر کەمتر نەبێت و، بڕوانامەی زانکۆیی هەبێت و ئەزمووندار و پسپۆڕ بێت.

چوارەم: بەڕێوەبەرایەتیی پێوەندییەکان و ڕاگەیاندن: ڕاستەوخۆ بە وەزیرەوە پەیوەست دەبێ و فرمانبەرێك سەرۆکایەتیی دەکات کە پلەی لە بەڕێوەبەر کەمتر نەبێت و، بڕوانامەی زانکۆیی هەبێت و ئەزموونددار و پسپۆڕ بێت.

ماددەی چوارەم:

یەکەم: بریکاری وەزارەت: هاوکاری وەزیر دەکات لە جێبەجێکردنی سیاسەت و پلانی وەزارەتەکە و سەرپەرشتی کاروبارەکانی و ئەو دەسەڵاتانە دەکات کە وەزیر پێی دەسپێرێ.

دووەم: نووسینگەی بریکاری وەزارەت: فرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆکایەتیی دەکات، بە ئەزموون و لێهاتوو بێت، ئەو کارانە دەگرێتە ئەستۆ کە بریکار پێی دەسپێرێ.

سێیەم: بنکەی مەشق و پەرەپێدانی دارایی و کارگێری و ئابووری: فرمانبەرێك بە پلەی بەڕێوەبەر سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی هەبێ و شارەزاو پسپۆر بێ و ژمارەیەك فەرمانبەر یارمەتی دەدەن.

ماددەی پێنجەم:

دەستەی ڕاوێژکاران: دەستەکە لەم چوار ڕاوێژکاری بە ئەزموون و پسپۆڕ پێك دێت کە لانی کەم بڕوانامەی سەرەتایی زانکۆییان لەم پسپۆڕییانەی خوارەوەدا بەدەست هێنا بێت:

١ـ کاروباری کارگێری و دارایی

٢ـ کاروباری بانق

٣ـ کاروباری ئابووری و بازرگانی

٤ـ ڕاوێژکار لە کاروباری یاسایی

ماددەی شەشەم:

ئەنجومەن:

١– لە وەزارەتەکەدا ئەنجومەنێك بە سەرۆکایەتی وەزیر پێکدەهێنرێت و، هەریەکە لەمانەی خوارەوەشی تێدا دەبن:

أ ـ بریکاری وەزارەت	ئەندام دەبێت
ب ـ ڕاوێژکارەکان	ئەندام دەبن
ج ـ بەڕێوەبەرە گشتییەکانی وەزارەت	ئەندام دەبن

د ـ هەر پسپۆڕێك لەناوەوە یان لە دەرەوەی وەزارەتەکە، کە وەزیر بیەوێ لە کاتی پێویستدا داوای هاوکاری لێ بکات بەبێ ئەوەی مافی دەنگدانی هەبێ.

٢ـــ ئەنجومـــەن گفتوگـــۆی پلانـــە گشـــتییەکەی وەزارەت و پەســـند کردنـــی و، بەدواداچـــوونی جێبەجێکردنی لە ئەستۆ دەگرێ و، سیاسەتی دارایی و ئـابووری پێشـنیاز دەکـات و، گفتوگـۆ لەسەر راپۆرتە خولاوخولەکان لێکۆڵینەوە لـەسەر ئەو کۆسپانە دەکات کە رێگری لــە رەوتـی کارەکانیدا دەکەن و، چارەسەری بەکرداریان بۆ پێشنیاز دەکات و، لە پرۆژەی یاسا و پێـرۆ و ئەو رێنماییانەش دەکۆڵێتەوە کە پێوەندییان بە ئیشەکانییەوە هەیە و رای خۆیشی لـەسەر هــەموو بابەتێك دەدات کە پێش چاوی دەخرێت.

ماددەی حەوتەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی دیـوان: بەڕێوەبـەرێکی گشـتی بـەڕێوەی دەبـات کـە بڕوانامـەی سـەرەتایی زانکۆی هەبێ و شارەزا و پسپۆر بێ.

ماددەی هەشتەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی بودجە:

بەرپرسیارێتی پلاندانان دەگرێتە ئەستۆو بودجەی هەرێم ئامادە دەکات و، لە پێکهاتـە و قۆناغـەکانی بودجـــەی گشـــتی و بەشـــەکانی دەکۆڵێتـــەوە، هـــەروەها بڕیـــاری بەرایی(الاولی)لەســـەر هێـــزی کار(میلاك)ی فەرمانگەکانی هەرێم دەدات و، پشتیوانەی پارەی پێویستیان بۆ زامن دەکـات و، رای خۆی لەســەر یاسـا جۆربـەجۆرەکانی دارایـی دەردەبڕێـت و توێژینـەوەو، لێکۆڵینـەوەی شـیکاری (التحلیلیە) لەسەر بارودۆخی دارایی و بودجەی بەردەسـت(الجاریە) بـەپێی شـێوازەکانی پلانـدانان ئــەنجام دەدات و، رێمـایی بـۆ جێبـەجێ کردنـی بودجـە دەردەچـوێنێ و، بەڕێوەبـەرێکی گشـتیش سەرۆکایەتیی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی بەدەست هێنا بێت و بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت.

ماددەی نۆیەم:

بەڕێوەبەرایەتی ژمێریاری گشتی:

سەرپەرشتیی (السیولە)ی نەختینەی خەزینەی گشتی و چـۆنێتی دەسـکاریکردنی بـۆ جێبـەجێکردنی بودجەی گشتیی هەرێم بە هەردوو بەشەکەیەوە بەشی بەردەسـت(الجاری)و بەشـی وەبـەرهێنان لــە ئەستۆ دەگرێت، هەروەها پەرەپێدانی سیسـتەمی ژمێریـاری گونجـاو بـۆ رێکخسـتنی لایـەنی دارایـی ئەنجامەکانی جێبەجێکردنەکەی لە ئەستۆ دەگرێت و، کۆنترۆڵی ژمێریاریەتی دەسکاریکردنی دارایـی لەسەر هەموو یەکە جێبەجێکارەکان دادەنێت و، روونکردنەوەکانی ژمێریاریەتی بۆ یەکەکانی کەرتی حکـومی کـە لــە مەرکـەزەوە پـارەدار دەکـرێن، دیـار دەکـات و، ئەنجامـەکانی بـەپێی ئوسـوولێ ژمێریاریەتی دەخاتە بەرچاو وسیستەمەکانی چاودێری ناوخۆ لـەسەر دەسکاریکردنی ئـەموالی گشـتی

پەرەپێدەدات و پێداویستەکانی سەرکەوتنیان بۆ فەراهەم دەکات و سەرپەرشتیی جێبەجێکردنیان دەکات چاودێری کردنی خەرجی رابوردوو و خەرجی پاش ئەویشەوە. لەو سەرپێچییە داراییانەش دەپێچێتەوە کە جێبەجێکردنیان بە وەزارەتەکە دەسپێردرێت.
بەڕێوەبەرێکی گشتیش سەرۆکایەتیی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی بەدەست هێنابێت و، بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت.

ماددەی دەیەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتی باج و عەقارات:
ئەرکی بەڕێوەبردنی پێداویستییەکانی باج و وەدیهاتنی وەرگرتنی لە ئەستۆ دەگرێ و ژمێریاریەتییەکەی رێك دەخات و بەدواداچوون بۆ قەرزەکانی دەکات و قەرزەکانی و رێکار و بنەماکانی وەرگرتنیان دەست نیشان دەکات، هەروەها مافی مولکداریەتی عەقاری لە هەرێم لە باری جۆرو شوێنەوە لە ئەستۆ دەگرێ و رێکی دەخات و تۆماری پێویستییەکانی دوور لە (بمعزل)لایەنە پسپۆرەکان دەگرێتە دەست و بڕیارەکانی تەرخان کردن و یاساکاری تایبەت بە فرۆشتن و بەکریدانی خانووبەرەکانی مولکی هەرێم جێبەجێ دەکات و، هەروەها بەڕێوەبردن و بەیاناتی ئەو خانوو وبەرانەش جێبەجێ دەکات کە ئەرکی بەڕێوەبردن و فرۆشتنیان بە وەزارەتی دارایی و ئابووری دەسپێردرێ و بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی بەدەست هێنابێت و بە ئەزموون و پسپۆر بێت.

ماددەی یازدەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی گومرك:
جێبەجێ کردنی یاسا گومرگییەکان ئەو فەرمان وبڕیار و رێنمایی و بەندانە مەرجانە لە ئەستۆ دەگرێ کە دەزگا جۆربە جۆرەکانی هەرێم ئامادەیان دەکەن و پەیوەندییان بە پسپۆرایەتییەکانی بەڕێوەبەرایەتی گشتییەوە هەیەو، هەروەها بنەماو مەبدەئە پێویستییەکان بۆ ئاسانکردنی کردەوەی جێبەجێ کردنی و دانان و جێبەجێ کردنی پلانی پێویست بۆ بەرەنگار بوونەوەی قاچاغ و لێکۆڵینەوەی یاسا گومرگییە بەرکارەکان دەست نیشان دەکات و، دادەنێت، بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی هەبێت و بە ئەزموونو پسپۆر بێ و، لقی بەڕێوەبەرایەتییەکانی گومرگی هەرێمی پێوە دەلکێ.

ماددەی دوازدەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی خانەنشینی:

یاساکانی خانەنشینی جێبەجێ دەکات و خزمەتی کارمەندەکانی هەرێم لە فەرمانبەر و سەرباز و هێزەکانی ئاسایشی ناوخۆ دەژمێرێ، بۆ ئەوەی مووچەو پاداشتی خانەنشین بۆ خۆیان و خێزانەکانیان ببڕێتەوەو بۆ موستەحەقەکانیان خەرجی بکات و، بنەماو مەبدەئیش دادەنێ و ڕێنمایی دەردەچوێنێ و پێشنیار بۆ پەرەپێدانی ئەم یاسایانە لەبەر ڕۆشنایی کارەتازە پەیدا بووەکان(ما یستجد من امور) بەرز دەکاتەوە، هەروەها ئەو گیروگرفتانەش کە لە کاتی جێبەجێ کردندا لە چوارچێوەی سیاسەتی دارایی هەرێمدا ڕووبەرووی دەبێتەوە، بەریوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی بەدەست هێنا بێت و بە ئەزموون و پسپۆر بێت و بەریوەبەرایەتییەکانی خانەنشینی لە هەرێمدا پێوە دەلکێ.

ماددەی سیانزدەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی بانکە بازرگانیەکان:

بەڕێوەبەرێکی گشتیی سەرۆکایەتی دەکات بڕوانامەی زانکۆیی بەدەست هێنا بێت و، بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت و، ئەمانەی خوارەوەشی پێوە دەلکێن:

١- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی ئەلرەشید

٢- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی ئەلرافیدەین

٣- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی هەرێم

ماددەی چواردەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتیی بانکە پسپۆرەکان:

بەڕێوەبەرێکی گشتیی سەرۆکایەتیی دەکات بڕوانامەی زانکۆیی بە دەست هێنا بێت و بە ئەزموون و پسپۆڕ بێت و ئەمانەی خوارەوەشی پێوە دەلکێت:

١- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکی کشتوکاڵی و پیشەسازی

٢- بەڕێوەبەرایەتییەکانی بانکەکانی خانووبەرە

ماددەی پانزدەم:

کۆمپانیای گشتی تەئمین:

کاری تەئمین کردن لەسەر موڵك و ماڵی گشتی و تایبەتی لە ئەستۆ دەگری، هەروەها ئەئمین کردنی کەسەکانیشی بیمەی ژیان لە ئەستۆ دایە. ئەمەش لە سایەی ئەو یاساکاریانەی کە لەم بوارەدا بەرکارن.بەڕێوەبەرێکی گشتی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی بەدەست هێنا بێت و بە ئەزموون شارەزاو پسپۆڕ بێت و لقەکانی کۆمپانیای لە پارێزگاکان پێوە دەلکێ.

ماددەی شازدەهەم:

بەڕێوەبەرایەتی گشتی کاروباری یاسایی:

لێکدانەوەی حوکمە داراییەکان و یاسا بەرکارەکان دەگرێتە ئەستۆ و، لێکۆڵینەوە لەسەر پڕۆژەی یاسا و، پێڕۆکان دەکات و، راو راوێژی خۆیشی لەسەر ئەو مەسەلە یاساییانە دەدات کە پێوەندییان بە کاروباری خزمەتی مەدەنی و داراییەوە هەیە کە فەرمانگەکانی هەرێمەوە دەیخەنە بەردەم وەزارەت، هەروەها شێوەی یاسایی بۆ گرێبەست و ئەو پڕۆژە یاسا و پێڕۆ و رێنماییانە بۆ بەردەم دادگاکان ئامادە دەکات کە پێوەندییان بە ئیش و کاری وەزارەتەکەوە هەیەو.

بەڕێوەبەرێکی گشتیی سەرۆکایەتی دەکات کە بڕوانامەی زانکۆیی لە یاسادا بەدەست هێنا بێت.

ماددەی حەڤدەهەم:

یەکەم: کارو پسپۆڕییەکانی پێکهاتەکانی وەزارەت بە پێڕۆیەك دیار دەکرێن.

دووەم: وەزیر بۆی هەیە لەکاتی پێویستدا بەڕێوەبەرایەتی و بەش و هۆبە بکاتەوە یان هەڵیان بوەشێنێتەوە یان یەکیان بخات.

ماددەی هەژدەم:

یەکەم: یاسای وەزارەتی دارایی و ئابووری ژمارە(١٣)ی ساڵی ١٩٩٢ هەڵدەوەشێتەوە.

دووەم: کار بە هیچ دەقێکی یاسایی یان بڕیارێك ناکرێ کە لەگەڵ حوکمەکانی ئەم یاسایەدا ناکۆك بێ.

ماددەی نۆزدەم:

لەسەر ئەنجومەنی وەزیران و لایەنە پەیوندیدارەکان پێویستە حوکمەکانی ئەم یاسایە جێبەجێ بکەن.

ماددەی بیستەم:

ئەم یاسایە لە رۆژی بڵاوکردنەوەی لە رۆژنامەی فەرمی (وەقائعی کوردستان)دا جێبەجێ دەکرێت.

مـسعود بارزانــی
سەرۆکـــی هەرێمـی کوردستان ـ عێراق

<u>هەولێر</u>

8 / **تەمموز / ٢٠١٠ی زایینی**
17 / **پوشپەڕ / ٢٧١٠ ی کوردی**
26 / **رجب / ١٤٣١ ی کۆچی**

هۆكارەكانی دەرچوونی ئەم یاسایە

بۆ یەكگرتنەوەی هەردوو وەزارەتی دارایی لە هەرێمی كوردستان لە یەك وەزارەتدا لە ژێر نـاوی وەزارەتی دارایی و ئابووری بۆ ئەوەی وەزارەت بە ئەركەكانی لە رێكخسـتنی كاروبـاری دارایـی و ئابووری هەڵبستێ و چاودێری سەلامەتی دەستكاری كردن بـە مـاڵ و مـوڵكی گشـتییەوە بكـات و باشترین بەكارهێنان بۆ دەرامەتە داراییەكانی هەرێم وەدی بهێنێ ئەم یاسایە دەرچووێندرا.